

A fajegészségügyi (eugenikai) szakosztály megalakulása.

Egyesületünk januárius hó 24-én a Kir. Magyar Természet-tudományi Társulat dísztermében, a Budapesti Kir. Orvosegye-sülettel és az Országos Közegészségügyi Egyesülettel közös szakértekezletet tartott a fajegészségügy kérdésében. Az érte-kezleten mindenekelőtt HOFFMANN GÉZA berlini cs. és kir. al-consul »Eugenika« című előadása volt napirenden, melyet, a szerző akadályozva lévén a megjelenésben, ALAPY Győző olvasott fel. A nagy tetszéssel fogadott előadást czikkeink között első helyen közöljük.

Ezután APÁTHY ISTVÁN tartotta az alábbi előadást:

Tisztelt Értekezlet! Midőn megkísértem egy a fajegészség-tan terjesztésére és a fajegészségügy szolgálatára alakítandó szervezet programjának vázolását, nem térhetek ki azoknak a kérdéseknek részletesebb kifejtésére, melyeket egy régebbi értekezésemben a faj egészségtanáról (M. T. Sz. V. évf. 1912. 4. sz.) és most legújabbán éppen HOFFMANN GÉZA könyvének ismertetésében (M. T. Sz. VII. évf. 1914. 1. sz.) kifejtettem. Csak annyit említek meg, hogy fejtegetéseim a kiválogatódás — akár a természetes kiválogatódás, akár a tudatos kiválasztás — jelentőségét a fajegészségügy, illetőleg a faj-nemesítés szempontjából másnak tüntetik föl, mint aminőnek a ma még a szakirodalom egy részében is tovább élő föl-fogás szerint HOFFMANN GÉZA könyve és most hallott érteke-zése mutatja. Ezzel azonban korántsem azt kívánom mondani, hogy a kiválogatást, a jövőndő nemzedék szempontjából leg-alkalmasabb egyedek kiválogatását a szaporítás céljaira, fon-tosnak nem tartom. Sőt ellenkezőleg! A fajegészségügynek leghatékonyabb eszköze, a fajegészségtannak úgyszólván egye-düli különleges módszere a szaporító emberi egyedek meg-válogatása, nevezetesen az emberi továbbfejlődés szempontjá-ból alsóbbrendű egyedek kirekesztésre a jövőndő nemzedék létrehozásának föladatából. Ha pedig ezt tekintjük a faj-egészségügy leghatékonyabb eszközének, a fajegészségügyi programma gerincze — persze egyelőre csak elméletben — önkényt adódik.

Az első teendő odahatni, hogy a jövőndő nemzedék létre-hozására minél kevesebb embertársunk váljék fajegészségi szempontból alkalmatlanná. A második teendő megállapítani azokat a jeleket és körülményeket, melyek után valaki-nek a szaporításra nem kívánatos, illetőleg kívánatos volta és a kívánatosság mértéke fölismerhető. A harmadik teendő a

legkevésbé kívánatos egyedek szaporodását lehetőleg gátolni, a legkívánatosabb egyedekét pedig lehetőleg előmozdítani és fokozni. Mert, ugyebár, világos, hogy a kevésbé kívánatos egyedeknek minél teljesebb lírekesztése a népszaporulatból a kívánatos egyedeknek annál nagyobb szaporaságát követeli meg, hogy a népszaporulat az egyéb okokból szükséges nagyságot elérhesse. A fogyó, vagy nem eléggé növekedő lélekszám ugyanis nem szolgálhatja az emberi, illetőleg nemzeti továbbfejlődést. Hiszen a válogatásnak nemzedékről nemzedékre tovább kell tartania, idővel talán változó eszközökkel; mindig lesznek a későbbi nemzedékekben is inkább alkalmasok és kevésbé alkalmasok, és lehetetlen ott a válogatás, ahol nincsen választék. Szóval, a fajegészségügyi teendők soha sem fognak véget érni, a fajegészségügyre mindig új föladatak fognak várni.

A teendőknek most csak röviden érintett három osztálya mindenik igen sok különleges föladatot foglal magában, számos kérdést vet föl, melyekre meg kell találni avagy tudni kell a feleletet.

Minden egyéb teendőnket megelőzi azonban és minden teendőnkben szem előtt tartandó az a föladat, hogy megteremtjük társadalmunkban a társas erkölcs uralmát, mely nélkül fajegészségügyi téren maradandó eredmény nem érhető el. A társas erkölcs ama világfölfogásnak lesz gyümölcse, melyet a szó legtágabb értelmében vett socialismusnak nevezek és az individualismussal szembe állítok. A socialis, társadalmias világfölfogás a társas erkölcs képében megteremti a faji erkölcsöt, mely egyértelmű az eugenikus erkölcsöcsel, mert legfőbb irányítójául a faji továbbfejlődés érdekeit tekinti. Mivel pedig emberi továbbfejlődés más nem lehet, mint egy adott nemzet továbbfejlődése, a társas erkölcs, mint faji erkölcs, a soha mellékczielokért, egyéni és pillanatnyi haszonért meg nem alkuvó nemzeti érzést is megteremti ott, ahol nem volt, és megerősíti, ahol már megvan. A socialis világfölfogást röviden azzal a mondattal fejezhetem ki, hogy az egyed van a közösségért, hogy az egyéniségnek igazi kiválóságot a köznek — mondjuk a fajnak — tehető nagyobb szolgálat ad. Az individualis világfölfogás ellenkezőleg azt tartja, hogy a köz van az egyesért, hogy a közösségnek értelmet és értéket az egyednek nyújtott szolgálat, az a haszon ad, ami belőle az egyedre háramlik. Az individualis világfölfogás folyománya a társadalomnak individualisticus fölfogása is, a társadalmi individualismus, valamint hogy a socialis világfölfogásból meg a társadalomnak socialis fölfogása is következik. A társadalmi individualismus a múlt század derekán érte el virágkorát abban az optimismusban, hogy a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget jogi intézményekkel meg lehet teremteni.

De már a múlt század végén bekövetkezett az individualismus csődje, mert a jogi intézményeknek nagyon is tág keretein belül szabadjára hagyott egyén maga semmisítette meg a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget. Az individualis berendezkedések helyébe mindinkább a socialis berendezkedések lépnek és a XX. század a socialismus százada lesz. Hogy alkonyán azt is nem fogja-e érni akkora kiábrándulás, mint érte az individualismus századát, a XIX. századot, csupán attól függ, meg fogja-e a socialismus követelményei szerint alakuló társadalom számára teremteni tudni a társas erkölcs uralmát, mely a ma még kizárólag gazdasági természetű társadalmi kényszer helyébe lépjen.

Az individualismus elmélete a társadalomra nézve az, ami volt a sejtelmélet a testi szervezetekre nézve. Virágkorát a sejtelmélet is a múlt század derekán élte és a régi sejtelmélet is a múlt század végén jutott csődbe. A sejtelmélet szerint az egésznek alkotása a sejtek tulajdonságaiból összegeződik és magyarázandó és hogy az egésznek munkája a sejtek külön-külön munkájának eredője. E fölfogás helyébe lépett már a múlt század végén és lett uralkodóvá az élettudomány terén a jelen században az az elmélet, hogy eredendő a szervezet egysége és másodlagos a tagolódás önkormányzatú területekre, melyeknek nevéül csak megszokásból használjuk a sejt szót; hogy a részek alkotása nem egyéb, mint függvénye az egész, az egység alkotásának. A természetes és eredendő folyamat az egésznek differentialódása a részekre és nem az előbb megvolt részeknek integrálódása az egészszé. Lehetetlen meg nem látni a szervezetek e függvényelméletének hasonlóságát a társadalom socialis fölfogásához.

Érdekes, hogy mennyire egyforma alap gondolat válik időnként uralkodóvá a legkülönbözőbb tudományágakban. Érdekes, de könnyen is érthető. A szaktudós sem zárkozhatik el korának szelleme elől; az termékenyíti és észrevétlenül irányítja is. Nagy a kölcsönhatás is az egyes tudományzakok között, nagy az egymásra utaltságuk, az emberi gondolkodás törvényei is ugyanazok mindenikben, és az egyes korszakokat megtermékenyítő eszmék a legkülönbözőbb tudományok méhében fogant magzatok fejlődésének azonos szabást adnak. És azok a termékenyítő eszmék is, mint valami elektromos hullámok, mindig a tudományok inductoraiából áradnak szét.

Ha a társas erkölcs nem válnék hovatovább úrrá, talán tudtukon kívül is, annyi lélek fölött, a fajegészségügyi mozgalmak, minden tudományos megalapozásuk ellenére is, már csirájukban elhaltak volna, holott ma — legalább is az Északamerikai Unióban — hódító útra indulnak. Hódításukat persze, amint mondám, csak a társas erkölcs hódításai fogják maradandóvá tenni. De a fajegészségügynek vannak közgaz-

dasági és közművelődési föltételei is. Ezek is fontosak; én azonban náluk fontosabbnak tartom az erkölcsi föltételeket. Engedjék meg, hogy ezt, az egyke példáján, kissé megvilágítsam. Az egyke a faj egészségének legnagyobb ellenségei közé tartozik. Az emberi továbbfejlődésnek nagyobb ellensége talán nincs is, nincs tehát a nemzeti fejlődésnek sem. Ha ezt nékem itt Budapesten, ahol nemrég tekintélyes orvosok szálltak sikra az egyke mellett és ahol tekintélyt követelő sociológusok erősítették, hogy az egyénnek legszentebb joga dönteni a fölött, legyen-e és mennyi gyermeke: ha, ismétlem, ezt itt Budapesten nem hiszik el nékem, higgyék el ROOSEWELT-nek, aki a yankee-k fogyó szaporaságát, az egyikét, faji öngyilkosságnak nevezte. Az egyke ott is főleg a vagyonosabbak, a régebben letelepültek, a műveltebbek között hódít, ahol tehát ez a bűn a faj egészsége ellen nem vezethető vissza sem kedvezőtlen gazdasági viszonyokra, sem műveletlenségre. Az egyke erkölcsi mótely.

A fajegészség előföltételeit szolgáltatja tehát a társas erkölcs uralma, a megfelelő gazdasági rend és közműveltség. Munkálkodásunk ezek érdekében beleszövődik minden teendőnkbe. De törekvéseink sikerének nemcsak föltételeit kell megállapítani, hanem ki kell tűznünk a célt is, amely felé törekedjünk. A célt pedig helyesen csak úgy tűzhetjük ki, ha tudatossá vált kötelességeink szavára hallgatunk. Életünknek igazi erkölcsi tartalmat — itt is ismétlem — nem céljaink, melyek lehetnek hamis kivetítések is, hanem kötelességeink adnak. És én emberi kötelességeink alfáját és ómegáját a magyar nemzeti továbbfejlődés szolgálatában látom, helyesebben, őszintébben is szólva, érzem. Ezt a szolgálatot meg tesszük, a fajegészségügy terén, azzal, ha hozzájárulunk, hogy az utánunk következő nemzedék a magyar nemzeti továbbfejlődésnek magasabb fokán állhasson, mint a mai; ha elérjük, hogy minden nemzedék megtegye ezt a szolgálatot az utánna következőnek. Az Északamerikai Unio fajegészségügyi törekvéseinek hangosan hirdetett célja a yankee ember-typust minél tökéletesebben kialakítani. E cél felé törekszik kiméretlenül, az individualis világfölfogásból fakadó liberalizmusnak legázolásával és félretételével, vagy kedve szerinti magyarázatával az Unio alkotmányának, mely megtiltja az egyenlőtlen elbánást az Unio polgáraival. A mi célunk legyen az újmagyar turáni embertypus kialakítása és ápolása. Mi nem akarhatunk magunk is yankee-eket vagy germánokat tenyészteni. Ezt arravalóbb anyagból, mások jobban megtehetik. De nem akarhatjuk kitenyészteni az elvont embert, az Ember ideálját sem. Elvont ember nincs és általános emberi ideál sem létezett soha: a yankee-nek yankee, a németnek germán, a chinainak chinai az emberi ideál. Csak a magyar-

nak ne lehessen ideálja a magyar? Más alkalmakkor, nem egyszer kifejtettem, hol keresem én és miben látom az egységesítő magyar nemzeti bélyegeket. Nem az úgynevezett fajmagyarnak elavult fogalmában, nem az élősdivé fajult gentryben, nem a budapesti aszfaltbetárban, nem is a szegénylegényben künn a tanyákon. Milyen az újmagyar turáni ember testi alkotása, milyen vérkeveredés, helyesebben milyen örökletes tulajdonok csoportosulata biztosítja leginkább a kialakulását, milyen tulajdonokat kell örökségképpen születésekor magával hoznia, milyeneket kell vele nevelése, életviszonyai által megszereztetni: mindezek olyan kérdések, melyekre a feleletet, ha nyelvemen volna is, nincs jogom megfelelő tudományos kutatások nélkül idedobni. A felelet nagy és lelkiismeretes, mindenképpel pedig tárgyilagos és bátor munka eredménye lesz, ha fajegészségügyi és fajegészségtani földadaink közé soroljuk.

Teendőinket ilyenformán már most öt nagy csoportba oszthatom:

I. A fajegészség föltételeinek megvalósítása a társas erkölcs, a gazdasági rend és a közműveltség terén. Röviden: *praepraevenitívus eugenika (előkészítő fajegészségtan)*.

II. Szorgalmazni, illetőleg megállapítani azokat az intézményeket, melyekkel elérhetjük, hogy a jövő nemzedék létrehozására minél kevesebb embertársunk váljék fajegészségi szempontból alkalmatlanná. Ide tartoznék hatásunk az egyed életmódjára (antialkoholizmus, nemi önmegtartóztatás, a prostitutio kérdésének egyik része stb.), a családra (a családi életnek bensőbbé tétele, a gyermek megbecsülése, a nőkérdés stb.), a társas életre, a társadalmi rendre, a közigazgatásra, a törvényhozásra, a bel- és külpolitikára. Röviden: *praevenitívus eugenika (megelőző fajegészségtan)*.

III. Megállapítani azokat a jeleket és körülményeket, melyek után valakinek a szaporításra nem kívánatos, illetőleg kívánatos volta és a kívánatosságnak mértéke fölismerhető. Röviden: *diagnostikns vagy taxatívus eugenika (selejtező fajegészségtan)*.

IV. A legkevésbé kívánatos egyedek szaporodását lehetőleg gátolni, a legkívánatosabb egyedekét pedig lehetőleg előmozdítani és fokozni. Ide tartozik a prostitutio kérdéseinek másik része, a házasodhatásnak orvosi vizsgálatához kötése, tiltó okok megállapítása, tilalmak alkalmazása, elfajultak terméketlenítése, a bevándorlás ellenőrzése, amire nálunk is nagy szükség van, a kivándorlás kérdése, katonáskodás, a háború és fegyverkezés kérdései stb. Röviden: *normatívus eugenika (rendelkező fajegészségtan)*.

V. A czélt kitűzni és az eugenia (a fajegészségügy) összes eljárásait ahhoz irányítani. Ide fog tartozni például a Magyar-

országban élő népfajok, nemzetiségek egymáshoz való viszonyának, keveredésének eugenikai jelentősége, vagyis a nemzeti-kérdéseknek eugenikai megvilágítása, talán rendezése. Ez volna röviden az *idealis vagy prospectivus eugenika (jövőt néző fajegészségtan)*.

Természetes, hogy a fölsorolt csoportoknak nincsenek éles elkülönítő határaik; ugyanaz a föladat az adott körülmények szerint több csoportba is tartozhatik, és alkalom adtán a most különböző csoportokba sorolt föladatok kerülhetnek ugyanabba a csoportba.

Most már tovább részletezni sem kívánom az egyes csoportok munkáját. Hiszen a részletes munkaterv úgyis csak később alakulhat ki. De nem állhatom meg, hogy az első csoport föadatai közül egyre még vissza ne térjek. Ez a föladat: eugenikai szempontból állást foglalni azzal az erkölcsi fölfogással szemben, mely a nemi élet körében mutatkozó bizonyos elfajulásokat, perversitásokat nemcsak menti, hanem dicsóít és divattá tenni igyekszik; mely a nemi ösztön kielégítésének vágyát jogcímül fogadja el a legkülönbözőbb kicsapongásokra és az önmegtartóztatás és kötelességteljesítés erényeit a nemi ösztön hatalmával szemben hiábavalóknak, sőt az egyedre károsaknak hirdeti. Ez az irányzat az individualis világfölfogásnak szószólója erkölcsi téren éppen azok részéről, kik gazdasági téren leginkább sürgetik a socialis világfölfogás követelményeinek megvalósítását. Ez a nemi dolgokban féktelenül érzékies, erotikus irányzat az egyed hasznáért avagy kedvteléseért mindig kész fölázdozni a közönség érdekeit és az egészséges fajfejlődés biztosítékait. Ez erotikus irányzatnak legújabbán különösen egy merőben badar és tudománytalan bécsi iskola, a SIEGMUND FREUD iskolája toboroz híveket, a psychoanalysis tudományos módszerének örve alatt terjesztve egy olyan rothasztó világfölfogást, melyre nagyon is föltűnően van reányomva korunknak egyik legjellemzőbb bélyege, a minden áron való élveznivágyás. Az iskola tanítását a FREUD hívei freudismusnak mondják, én panerotismusnak nevezném, mert mindenütt és mindenben erotikus mozgóerőt keres. Egyesületünket, ha ez irányzatnak útjába áll, nem érheti az ósdiságnak és elmaradottságnak vádja, mert hiszen az Északamerikai Egyesült-Államok fajegészségügyi törekvéseinek egyik legfőbb tárgya a küzdelem a nemi élet terén mutatkozó ama fajrontó tényezők ellen, melyeket a panerotismus nemcsak menteget, hanem dicsóít is. Ilyen törekvés az Unióban a prostitúciónak gyökeres kiirtása, kéjnök bevándorlásának megtiltása, a nemi önmegtartóztatásnak egyforma megkövetelése hím és női részen, a nemi kihágásoknak és perversitásoknak szigorú büntetése, valamint az Uniónak immár számos államában törvényhozási elrende-

lése különösen a nemi elfajulást mutatók terméketlenítésének vasektómia útján. Mialatt az Unió kiüldözi és kitagadja a prostituált nőt, pedig az Unió intézményeit legkevésbé lehet elmaradottsággal bélyegezni, nálunk a mi mai irodalmunk, sőt hovatovább divatos társaságunk is a prostituáltat állítja oda női ideálként és még attól sem undorodik meg, hogy a hímnemű prostituáltat is befogadja és alkalom adtán még ünnepelje is. A fajegészség szolgálatára alakítandó szervezetenknek tehát minden erejével küzdeni kell a panerotikus világfölfogás ellen. Mindent el kell követnie, hogy a panerotikus világfölfogásnak fajrontó megnyilatkozásait az irodalomban, a társaságban, a törvényhozásban és közigazgatásban — mert ott is vannak — üldözze és fölkeresse annak fészkeit még a tudományos műhelyekben is, ahonnét orvosaink egy része meríti a maga fajrontó erkölcsi elveit vagy elvtelenségét.

Én a fajegészségügy szolgálatára ma alakítandó szervezetenknek egyelőre valami egyesületközi bizottságnak képelem, melybe a közreműködésre fölszólított egyesületek, nevezetesen magán a Magyar Társadalomtudományi Egyesületen kívül, a Budapesti Kir. Orvosegyesület, az Országos Közegészségügyi Egyesület és a Turáni Társaság mindenik öt-öt tagot küldene ki Nézetem szerint az egyesületközi bizottságba öt taggal való belépésre fel volna szólítandó a Társadalomtudományi, a Genealogiai és a Néprajzi Társaság is. Mindenik egyesület a maga kebelében is alakítana egy-egy fajegészségügyi szakosztályt, mely a fajegészségügynek az illető egyesület különleges hivatáskörébe tartozó kérdéseit tárgyalná azzal a tudományos alapossággal, amit szakkérdések megkövetelnek: a fajegészségügy körében meg kell oldani például szorosán vett társadalmi, általános élettudományi, közegészségügyi, különlegesen orvosi és néplélektani kérdéseket. De még más kérdéseket is meg kell fajegészségi szempontból oldani, melyekre hazánkban működő más egyesületek vállalkoztak. Az egyesületközi bizottságba lehetőleg azokat is bele kellene vonni.

Az egyesületközi bizottság föladata volna megteremteni a harmóniát, az egységet a különböző egyesületek tanulmányiból leszürendő javaslatok között; föladata volna a magyarországi fajegészségügyi törekvések képviselője, terjesztője és végrehajtójaként szerepelni a magyar közönség előtt. A bizottság elnökéül már most ajánlanám GRÓF TELEKI PÁL urat, aki szives volt a Magyar Társadalomtudományi Egyesület fajegészségügyi szakosztályának elnökségét elvállalni. Az előadói tisztelet egyelőre magamra vállalom én. Egyesületünk a Magyar Társadalomtudományi Szemlét a bizottság együttes kezdeményezéseinek közzétételére ezennel szivesen följajánlja, legföljebb némi anyagi támogatást kérve a Szemle nyomási költségeire az illető egyesületektől és azt, hogy igyekezzenek tagjaik

közül minél többet fölkeríteni arra, hogy a Magyar Társadalomtudományi Egyesületbe is belépjenek, amely készségesen fogja a fajegészségügyi propagandából az oroszánrészt elvállalni.

Mert, hogy teendőinkre nézve közelebbi javaslattal is álljak elő, első föladatunk, úgy-e bár, az eugenikai propaganda, a fajegészségtani eszmék terjesztése az egész országban, előadásokkal, szaktanácskozományokkal, vitákkal fölvilágosítani a közvéleményt arról, hogy mi is az a fajegészségtan és fajegészségügy; hiveket nyerni, meg munkatársakat keresni föl és toborozni az egész országban. Valóságos eugenikai hadjáratot kell indítanunk, s a hadjárat vezérkara legyen a ma megalkítandó egyesületközi fajegészségügyi bizottság.

Előadványomat bevezettem, kérem méltóztassanak javaslataimhoz hozzászólni.

APATHY ISTVÁN javaslatára a jelenlevők ezután egyesületközi alapon fajegészségügyi szakosztály felállítását határozták el. A szakosztály elnökévé gróf TELEKI PÁL választott meg, előadói tisztjét pedig APATHY ISTVÁN igazgató vállalta; Egyesületünk a maga részéről ezenkívül AJTAY JÓZSEF, GAAL JENŐ, GROSZ EMIL és JANCsó BENEDEK tagokat küldötte ki a szakosztályba. A Budapesti Kir. Orvosegyesület BÁLINT REZSŐ, br. KORÁNYI SÁNDOR, LIEBERMANN LEÓ, TAUFFER VILMOS és TÖRÖK LAJOS igazgató-tanácsi tagokat, az Országos Közegészségügyi Egyesület pedig DALMADY ZOLTÁN, FENYVESSY BÉLA, HUTYRA FERENCZ, LOBMAYER GÉZA és SCHUSCHNY HENRIK tagokat küldötte ki. A szakosztály mielőbb megkezdendi a nagyjelentőségű föladat megoldására irányuló munkásságát. Az értekezlet eredményéhez képest még egyéb társaságok bevonását is tervezzük és pedig a Földrajzi, a Néprajzi, a Közgazdasági, a Genealogiai és a Turáni társaság vezetőségeivel fog Egyesületünk e kérdésben mindenekelőtt tárgyalásokba bocsátkozni.